

در یادداشتی از امیر حسین همتی کارشناس حقوقی؛

تحلیل و بررسی ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی و اختلاف نظر کارشناسان

مطابق با ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۰۱/۲۱، در دعایی که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون امتناع از پرداخت نموده، در صورت تغییر فاحش شاخص قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت و پس از مطالبه طلبکار، دادگاه با رعایت تناسب تغییر شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌گردد محاسبه و مورد حکم قرار خواهد داد مگر اینکه طرفین به نحو دیگری مصالحه نمایند.

به گزارش خبر، امیر حسین همتی کارشناس حقوقی در یادداشت ارسالی با موضوع "تحلیل و بررسی ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی و اختلاف نظرهای کارشناسان" به پایگاه خبری گزارش خبر آورده است؛

مطابق با ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۰۱/۲۱، در دعایی که موضوع آن دین و از نوع وجه رایج بوده و با مطالبه داین و تمکن مدیون، مدیون امتناع از پرداخت نموده، در صورت تغییر فاحش شاخص قیمت سالانه از زمان سررسید تا هنگام پرداخت و پس از مطالبه طلبکار، دادگاه با رعایت تناسب تغییر شاخص سالانه که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌گردد محاسبه و مورد حکم قرار خواهد داد مگر اینکه طرفین به نحو دیگری مصالحه نمایند.

در طی سالیان گذشته از زمان لازم الاجرا شدن این قانون بعضاً در خصوص نحوه استفاده از شاخص های اعلامی بانک مرکزی اختلاف نظر وجود داشت تا جایی که در طی ۲ سال گذشته، برخی از محاکم بر خلاف رویه حاضر، اقدام به محاسبه دیون با روشی متفاوت نمودند. سابقه خسارت ناشی از تأخیر در تادیه و عرف محاکم و اختلاف موجود

قبل از تصویب قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ مقررات مواد ۷۱۹ قانون به بعد قانون آئین دادرسی قدیم در خصوص خسارت تأخیر تأدیه اجرا می شد و نرخ آن نیز ۱۲٪ در سال تعیین شده بود، همچنین طرفین نمی توانستند نسبت به پرداخت مبلغی زاید بر ۱۲ درصد تراضی نمایند.

اگر آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ صراحتاً نسبت به خسارت تأخیر تأدیه تعیین تکلیف نموده بود اما از مدتها قبل اختلاف نظر شدیدی در خصوص مشروعیت پرداخت این خسارت وجود داشت. مقررات مربوط به خسارت تأخیر تأدیه قانون آئین دادرسی مدنی سابق در قانون جدید که پس از انقلاب شکوهمند اسلامی به تصویب رسید به چشم نمی خورد و علت، تفکیک خسارت تأخیر تأدیه از ربا است که عنوانی مجرمانه می باشد.

پس از بروز اختلافاتی در خصوص مطالبه خسارت تأخیر تأدیه، شورای محترم نگهبان در تاریخ ۱۲/۴/۱۳۶۴ ضمن پایان دادن به تمامی اختلافات، مقرراتی را که پرداخت خسارت تأخیر تأدیه را تجویز می نمود، من جمله مواد ۷۱۹ الی ۷۲۳ قانون آئین دادرسی مدنی سابق را غیر قانونی و خلاف شرع اعلام نمود، مفاد این نظریه تا سال ۱۳۷۹ از سوی محاکم به اجرا در می آمد و محاکم از صدور رأی نسبت به پرداخت خسارت تأخیر تأدیه امتناع می نمودند.

اما فرار بدهکاران از پرداخت مبلغی زاید بر اصل طلب و سوء استفاده آنها از این خلاء قانونی، حقوقدانان را با چالش جدی مواجه ساخت و مجدداً زرمه هایی برای پرداخت خسارت دیرکرد به منظور جلوگیری از سوء استفاده بدهکاران و حمایت طلبکاران شروع شد.

تا اینکه نهایتاً مقررات آئین دادرسی مدنی جدید در سال ۱۳۷۹ به تصویب رسید که طی آن محاسبه و پرداخت خسارت ناشی از تأخیر تادیه بر اساس شاخص های اعلامی بانک مرکزی پیش بینی شد.

همانگونه که مستحضر هستید، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ابتدای هر ماه عددی به عنوان شاخص سالانه منتهی به آن ماه قبل که اصطلاحاً به آن شاخص ماهانه نیز می گویند را اعلام و در فروردین سال بعد نیز میانگین شاخص سالانه سال گذشته را اعلام می نماید.

به علت استفاده از واژه سالانه در نص ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) گاهی این سو تفاهم ایجاد می گردد که هدف مقنن محترم از عنوان واژه سالانه، استفاده از میانگین سال می باشد که این مسئله به نظر صحیح نمی آید. در واقع شاخص سالانه شاخصی در مقابل شاخص نقطه به نقطه است و نه در برابر شاخص ماهانه.

رابطه با انواع شاخص ها

در نظام مالی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، از دو نوع شاخص با دو جنس متفاوت جهت سنجش میزان تورم استفاده می شود. اولی شاخص نقطه به نقطه است که متولی محاسبه و اعلام آن مرکز آمار بوده و دومی شاخص سالانه است که متولی محاسبه ی آن بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می باشد که این دو تفاوت های اساسی با یکدیگر در نوع محاسبه و ... دارند.

شاخص نقطه به نقطه که تغییرات شاخص تورم را نسبت به مدت مشابه سال قبل مقایسه می‌کند، یک استاندارد جهانی است که توسط بسیاری از کشورها محاسبه و اعلام می‌شود. در حقیقت در محاسبه شاخص نقطه به نقطه در هر نوبت محاسبه، تورم نسبت به مدت مشابه سال قبل بررسی می گردد.

در مقابل شاخص سالانه شاخصی است که بانک مرکزی در انتهای هر ماه پس از بررسی و مقایسه با اطلاعات ۱۲ ماهه منتهی به آن ماه با روش CPI محاسبه و منتشر می نماید. در شاخص سالانه هر ماه از سال عدد شاخص خود را دارد که اصطلاحاً به آن شاخص ماهانه یا شاخص سالانه منتهی به آن ماه گفته می شود.

با استفاده از این نوع شاخص به علت پیوستگی موجود بین ماه ها (بر خلاف شاخص نقطه به نقطه) می توان هر ماه از سال را با هر ماه از همان سال یا سال دیگر مقایسه کرد که این ویژگی شاخص سالانه این امکان را می دهد تا به راحتی جهت همسان سازی زمان های مختلف با استفاده از عدد مربوط به ماه مبدا و مقصد مورد استفاده قرار گیرد. به همین علت است که قانون گذار محترم عنوان نموده اند که جهت محاسبه خسارت ناشی از تأخیر در تادیه باید از این نوع شاخص بهره گرفت.

همان طور که از شرح موضوع عیان است شاخص سالانه و ماهانه در مقابل یکدیگر و در تضاد به هم نیستند بلکه در واقع قانون گذار شاخص سالانه را صرفاً در برابر شاخص نقطه به نقطه قرار داده و صرف تمیز دادن این دو شاخص از یکدیگر به علت مشکلات موجود در استفاده از شاخص نقطه به نقطه

در این خصوص از عبارت شاخص سالانه در قانون استفاده کرده است که این امر نباید موجب خطا و سو برداشت گردد.

ایرادات استفاده از شاخص میانگین سال برای محاسبه خسارت ناشی از تاخیر تادیه به استناد ماده ۸ آیین دادرسی مدنی، احکام به محض قطعیت به مورد اجرا گذاشته میشوند و نمیتوان به هیچ علتی اجرای آنها را بعهده تعویق افکند

میزان تاخیر تادیه می باید با استفاده از شاخص سالانه تورم سال جاری اجرای حکم که از سوی بانک مرکزی اعلام میشود محاسبه گردد. حال در صورت استفاده از شاخص سالانه (میانگین سال) تورم، بدلیل اینکه شاخص سالانه میانگینی از تورم دوره اول فروردین لغایت ۲۹ اسفند هر سال بوده و به همین علت همواره در فروردین سال بعد اعلام میشود لذا هرگز در طول سال اجرای هیچ حکمی در دسترس نبوده، قابلیت کاربردی و استنادی نداشته و میزان آن قابل پیش بینی هم نیست بخودی خود از رده استفاده و انتفاع خارج شده اجرای حکم را غیر ممکن میسازد و یا اینکه نیاز به محاسبه مجدد در سال بعد و پس از تعیین شاخص زمان اجرای حکم مطرح می گردد.

توجه فرمایید که با توجه به این که اختلاف شاخص فروردین و اسفند در سال ۱۳۹۹ معادل ۶۲.۷ درصد بوده است، استفاده از شاخص سالانه مربوط به یک سال قبل از زمان اجرای حکم نیز با هدف قانونگذار که جبران ارزش ازدست رفته پول و مطالبات مالی است فاصله ای فاحش دارد. منابع و مستندات در خصوص مطالب مذکور

اداره محترم حقوقی قوه قضاییه در نظریات مشورتی متعددی از جمله نظریه مشورتی شماره ۷/۱۴۰۰/۲۸۳ مورخ ۱۴۰۰/۰۵/۲۰ به دقت این موضوع را تشریح نموده است. طبق نظر ایشان در ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹، مبلغ خسارت تأخیر تأدیه از زمان سررسید تا زمان پرداخت بر اساس شاخص سالانه بانک مرکزی تعیین می شود و با عنایت به این که در جدول شاخص سالانه، عدد هر ماه به تفکیک مشخص می شود، در زمان محاسبه خسارت باید عدد مربوط به همان ماه مبنای محاسبه قرار گیرد. همچنین مصوبه ریاست محترم قوه قضاییه مندرج در روزنامه رسمی به شماره ۲۱۸۶۲، جدول مورد استفاده جهت محاسبه خسارت ناشی از تاخیر در تادیه را از جدول محاسبه مهریه موضوع ماده ۱۰۸۲ قانون مدنی تفکیک نموده است.